

INVÁZIÓS FAJOK HAZAI JEGYZÉKE

ALAPKONCEPCIÓ

Diószegi-Jelinek Laura

Dr. Nagy Gergő

2025.12.02.

IAS szakmai értekezés
AM Kupola

Az előadás felépítése

- 1143/2014 EU IAS Rendelet felépítése
- Európai kitekintés
- Inváziós fajok elleni állami védekezések
- Hazai jegyzék definíciója
- Hazai jegyzék szabályozásának felépítése
- A korábbi strukturált szabályozási javaslat elemeinek megjelenése a jelenlegi irányzatban
- Kockázatelemzés
- További lépések

1143/2014 EU IAS Rendelet

- AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1143/2014/EU RENDELETE (2014. október 22.) az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének vagy behurcolásának és terjedésének megelőzéséről és kezeléséről
- Első jegyzék kihirdetése 2016 (utána bővítés 2017, 2019, 2022, 2025)
- Jelenleg 114 faj az Unió számára veszélyt jelentő fajok listáján
- Olyan fajok is, amelyek széles körben elterjedtek az EU területén, és olyanok is, amik még nincsenek jelen Európában
 - Korai észlelés és gyors kiirtás az invázió kezdeti szakaszában (16-17. cikk)
 - Kezelési intézkedések, a már megtelepedett, illetve széles körben elterjedt fajokat érintően (19.cikk)

EU IAS Rendelet definíciók I.

- „idegenhonos faj” : a természetes előfordulási területén kívüli területre betelepített vagy behurcolt állat-, növény-, gomba- vagy mikroorganizmus faj, alfaj vagy alacsonyabb rendszertani egység bármely élő példánya, beleértve az ilyen fajok részeit, ivarsejtjeit, magjait, petéit vagy szaporítóképleteit, valamint a túlélésre és a későbbi szaporodásra képes keresztezett vagy nemesített fajtákat is;
- „idegenhonos inváziós faj” : olyan idegenhonos faj, amelyről megállapítást nyert, hogy betelepítése vagy behurcolása, illetve terjedése veszélyezteteti vagy káros hatást gyakorol a biológiai sokféleségre és a kapcsolódó ökoszisztéma-szolgáltatásokra;

EU IAS Rendelet definíciók II.

- „az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós faj” : olyan idegenhonos inváziós faj, amelynek káros hatása a 4. cikk (3) bekezdése alapján összehangolt, uniós szintű fellépést tesz szükségessé;
- „tagállami szinten veszélyt jelentő idegenhonos inváziós faj” : az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajoktól eltérő olyan idegenhonos inváziós faj, amelynek környezetbe történő kibocsátása és terjedése a tagállam tudományos bizonyítékokon alapuló megítélése szerint jelentős káros hatást gyakorol a tagállam területén vagy annak egy részén, még akkor is, ha e káros hatás ténye nem teljes mértékben bizonyított, és ez a káros hatás az érintett tagállam szintjén intézkedéseket tesz szükségessé;

7. Cikk - Korlátozások

- Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajokat **tilos** szándékosan:
 - az Unió területére behozni, beleértve a vámfelügyelet alatti átszállítást is;
 - tartani, a zárt tartást is ideértve;
 - tenyésztani, a zárt tartást is ideértve;
 - az Unióba, az Unióból vagy az Unión belül szállítani, **kivéve a faj kiirtása céljából használt létesítményekbe történő szállítást;**
 - forgalomba hozni;
 - felhasználni vagy azokkal kereskedni;
 - szaporítás, nevelés vagy termesztés céljára engedélyezni, a zárt tartást is ideértve; vagy
 - a környezetbe kibocsátani.

8. cikk-Engedélyek és 9. cikk-Jóváhagyás

- Engedélyezési rendszer → kutatás vagy ex situ megőrzés
→ gyógyászati felhasználás
- Jóváhagyás:
 - Kivételes esetekben, ha **nyomós közérdek indokolja, a társadalmi vagy gazdasági jellegű érdekeket is beleértve**
 - A fentiektől eltérő tevékenység folytatására
 - Bizottság hagyja jóvá a kérelmet

12. cikk

A tagállami szinten veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok

- A tagállamok nemzeti jegyzéket hozhatnak létre a tagállami szinten veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajokról. Ezen idegenhonos inváziós fajok vonatkozásában a tagállamok a saját területükön adott esetben alkalmazhatják a 7., 8., 13–17., 19. és 20. cikkben meghatározott intézkedéseket. Ezeknek az intézkedéseknek összhangban kell állniuk az EUMSZ-szel, és azokról az uniós jognak megfelelően értesíteni kell a Bizottságot.

11. cikk

A regionális szinten veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok és az Unióban őshonos fajok

- A tagállamok a tagállami szinten veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajokra vonatkozó, 12. cikkel összhangban létrehozott nemzeti jegyzékükben szereplő fajok közül meghatározhatnak olyan, az Unióban őshonos vagy ott nem őshonos fajokat, amelyek **megerősített regionális együttműködést tesznek szükségessé**.

→ Ennek elérését a nemzetközi szinten is összehangolt szabályozás támogatja, aminek az EU IAS Rendelet adja az alapját

23. cikk

Szigorúbb nemzeti szabályok

- A tagállamok fenntarthatnak vagy elfogadhatnak szigorúbb nemzeti szabályokat azzal a céllal, hogy megakadályozzák az idegenhonos inváziós fajok betelepítését vagy behurcolását, megtelepedését és terjedését. Ezeknek a szabályoknak összhangban kell állniuk az EUMSZ-szel, és azokról az uniós jognak megfelelően értesíteni kell a Bizottságot.

EU-s kitekintés I.

- EU IAS kollégákkal egyeztetés, online kutatás és elemzés (MI bevonásával)
- Általánosan elmondható: Az EU IAS Rendelet adja a keretrendszert, amibe beillesztik a nemzeti jegyzéket az egyes országokban
- Több országban az általános **tiltás az idegenhonos fajok behozatalára és természetbe történő betelepítésére** beépítve a természetvédelmi törvénybe
- Nálunk: Tvt. 9. § (4): Növény- és állatföldrajzi szempontból új élő szervezet betelepítése **akkor engedélyezhető**, ha megtelepedésük, alkalmazkodásuk esetén a hazai életközösségekben a természetes folyamatokat az őshonos fajok rovására nem módosítják károsan.

EU-s kitekintés II.

- Regionálisan, a környező EU-s országokban vagy csak az Unió számára veszélyt jelentő IAS lista van érvényben vagy, ahol már elkészült nemzeti jegyzék, ott az EU IAS Rendelet rendelkezéseit (vagy közel azonosat, esetleg szigorúbbat) alkalmazzák (PL,SK,HR)
- A potenciálisan inváziós tulajdonságokkal bíró fajokat tartalmazó jegyzék (vagy „megfigyelési/vizsgálati lista”) nincs országos szintű jogszabályban kihirdetve (pl. ES kihirdette, végül visszavonásra került).
- Inváziós fajokra és potenciálisan inváziós fajokra vonatkozó szakmai listák, ajánlások, horizon scanning eredmények és egy-egy országra nézve akár teljeskörű idegenhonos fajlista több EU-s országban előfordul, amik a jogszabály előkészítést, döntéshozatalt hivatottak segíteni (pl. TR is élen jár ebben)

EU-s kitekintés III.

- SK: 16 faj a fekete listán, új fajokra kockázatelemzés, EU-s szabályozás szintű korlátozások
- HR: 10 faj a fekete listán, kockázatelemzés szükséges, szabályozás még szigorúbb, mint az EU-s (nincs pl. közérdekből sem jóváhagyás)
- PL: 18 faj a jegyzéken, egységes korlátozás, tiltás (mint az EU-s) – két táblázatot hoztak létre (EU listás fajokat is felosztva): „azonnali intézkedést igénylő faj” vagy „széles körben elterjedt faj”
- FR: állatokat és növényeket külön jogszabályban listázzák, de mindkét esetben együtt vannak az országra veszélyt jelentő fajok az EU-s lista fajaival, azonos korlátozásokkal (állatokra kiegészítő szabályozás a zárt tartásra)
- Ahol még van nemzeti jegyzék: EE, ES, DK, FI, LT, PT, SE → EU IAS Rendelet keret

Állami védekezések az IAS ellen

- Már **200 millió Ft évente** az „Állat-, növény- és GMO-kártalanítás” keretből
 - Idén lett duplázva az összeg két lépcsőben
- A fajoknak, amire be lehet adni, meg kell felelni a jogszabályi követelményeknek, vagyis valamilyen jogszabályban idegenhonos inváziós fajként/intenzíven terjedőként kell szerepeljen
- Idén ki is használta a természetvédelem a teljes keretet, **17 KH és mind a 10 NPI** részt vett benne
- A hazai jegyzék ennek a pénzügyi keretnek a felhasználását nagyban segítené azzal, hogy növelné azon fajok körét, amelyek irtására megvan a jogalap az ország bármely területén. Jelenleg több olyan fajt is jó lenne kezelni, ami nem szerepel semmilyen jogszabályban.

Hazai jegyzék I.

- Magyarországon veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok jegyzéke, amelyen szereplő fajok ellen összehangolt, ágazatokon átívelő fellépés szükséges.
- Olyan fajok kerülnek fel erre a jegyzékre, amelyekre egy ágazati és társadalmi véleményezést követően elfogadott kockázatelemzés alapján teljes tiltás szükséges a károk hatékony megelőzésére és mérséklésére, az invázió megállítására és visszaszorításukra.
- Ez a jogszabályi jegyzék egy következő eszköz az inváziós fajok elleni küzdelemben, amely az EU-s jogra és a nemzetközi tapasztalatokra is épít, azokkal harmonikusan működik, megteremti a későbbi egységes, regionális szabályozás lehetőségét is.

Hazai jegyzék II.

- **Csak a biodiverzitásra (is) veszélyt jelentő** fajok kerülnének fel (főként gazdasági, egészségügyi kártevők nem a természetvédelem szakterülete)
- **Az EU Rendelet korlátozásainak, tiltásainak, szabályozásának átvétele**
 - Könnyebb és egyszerűbb jogi helyzetet teremt, könnyen integrálható a már meglévő szabályozásba
 - Már egy évtizedes tapasztalat az EU-s jogszabály működésében - ismeri a társadalom, az ágazatok, gazdasági szereplők (akiknek ebben érdekeltsége van)
 - Európai jogharmonizáció

Hazai jegyzék III.

- **Szűk, célzott listázás**

- Meglévő kapacitások figyelembe vétele
- Kritikus, nagyon konfliktusos fajok felvételét először kerüljük → ágazatok partnerként
- **Először:** már az országban is előforduló fajok + gyakorlati haszna lenne a jegyzékre kerülésnek a kezelés, korai kiirtás végett (pl. állami védekezések alátámasztása), mert már most is látható problémát okoznak vagy a terjedés korai szakaszában vannak
- Fajcsoportok, nemzetségek, családok felvétele is akár, ha indokolt
- Az országban még jelen nem lévő fajok is felvételre kerülhetnek
- Rendelkezések értelemszerű alkalmazása (pl. kezelési intézkedéseket értelemszerűen csak az országban már jelenlévő fajok esetén lehet életbe léptetni)

Hazai jegyzék IV.

- **Az alapvetés inváziós fajok tekintetében a korlátozás és a tiltás legyen**
→ engedélyek, esetleg jóváhagyás lehetőségével, amennyiben szükséges
- **Cél:** Ne engedjünk a szigorúbb szabályozásból, csak akkor, ha a valamilyen szervezet indokoltan tud engedélykérelmet benyújtani, hogy bizonyos tevékenységet végezhesen. Ezzel azt tudjuk alkalmanként szabályozni, hogy mi és mennyi ideig legyen megengedett és minden más esetben a teljes tiltás legyen érvényes ezekre a fajokra.

Hazai jegyzék V.

- A differenciált szabályozás (esetleges enyhébb korlátozás) ágazati szinten tud elkülönülni
 - Jelenleg is szinte minden ágazati jogszabály tartalmaz valamilyen inváziós fajokra vonatkozó előírást, amit az adott szakterületen belül figyelembe kell venni.
 - Ágazati egyeztetések keretében felülvizsgálni, pontosítani, szigorítani, ha szükséges (pl. halas jogszabályok) → ágazatok a saját gondozásukban lévő jogszabályokat érzik magukénak
 - Lehetnek olyan fajok, amelyek már most is szerepelnek valamelyik ágazati jogszabály(ok)ban (mint pl. az akác vagy a hóbagyó fajok), de egyelőre nem akarunk rájuk teljes tiltást (pl. jogalap a fontosabb területeken az állami védekezésre így is megvan).
- Idővel ezek is felkerülhetnek a jegyzékre, amennyiben tovább szeretnénk őket korlátozni!

Hazai jegyzék VI.

EU IAS Rendelet Preambulum (3) bekezdés

- A biológiai sokféleség és a kapcsolódó ökoszisztéma-szolgáltatások, az emberi egészség vagy a gazdaság szempontjából csak az élő példányok és azok szaporodásra képes részei jelentenek veszélyt, és ezért csak ezeknek kell az e rendelet szerinti korlátozások hatálya alá tartozniuk.
- A szaporodásra, túlélésre nem képes részekkel, anyagokkal lehet kereskedni (pl. selyemkóró méz vagy a kifogott és fagyasztott rák), az nem jogellenes (konkrét visszajelzést is kaptunk a Bizottságtól erre).
- Hazai jegyzék tiltásai esetén: pl. a kitermelt amerikai kőris faanyag továbbra is eladható, és a gyalogakác energiacélú kitermelése és hőerőműbe történő szállítása is lehetséges (ez még a kezelés részeként is felfogható, mivel így semmisül meg az IAS)

Hazai jegyzék VI.

A jegyzéken szereplő fajokra tehát a következők vonatkoznak:

- Monitoring – korai észlelés (regionálisan is), bejelentési kötelezettség
- Kereskedelem, tartás, felhasználás stb. tiltása, korlátozása (EU IAS Rendelet 7. cikk szerint)
 - Engedélyek bizonyos tevékenységekre (kutatás, ex situ megőrzés, gyógyászati cél)
 - Jóváhagyás a fentiektől eltérő tevékenységre, ha szükséges
- Kezelési intézkedések az országban már előforduló fajokra (kb. 19. cikk)
- Gyors kiirtás, ha megjelenik egy még hazánkban nem előforduló, jegyzéken szereplő faj az országban (kb. 17. cikk)

Korábbi nemzeti lista koncepció I.

- Növényfajokra, strukturált lista, háromféle intézkedéscsomaggal, akár fajonkénti különböző szabályozással, amelyet több száz idegenhonos fajt felölelő adatelemzés előzött meg
 - 1. Inváziós lista
 - EU IAS Rendelet szigorúságú korlátozások és szabályozás
 - **Hazánkban már jelenlévő fajok**
 - 2. Inváziós potenciális lista / Elővigyázatossági lista
 - EU IAS Rendelet szigorúságú korlátozások és szabályozás
 - **Hazánkban még nincsenek jelen**
- Ezt a két listát a jelenlegi koncepcióban, az Unió számára veszélyt jelentő lista mintájára egyben kezeljük, értelemszerűen alkalmazzuk a rendelkezéseket, azok egységesek, nem fajonként differenciáltak

Korábbi nemzeti lista koncepció II.

- 3. Megfigyelési lista / Vizsgálati lista

- Közepes kockázatú fajok vagy jelenleg az inváziós kockázat megítélésére nincs elég adat

Jelenlegi koncepcióban:

→ Szakmai listaként, ajánlasként, és nem jogszabályban kihirdetett, jogi lépéseket megfogalmazó jegyzékként (~ EU-s országok)

→ Minisztériumi jogalkotás ≠ bizonytalan státuszú fajok

→ A Magyarországra nézve idegenhonos fajok listájának összeállítása jelenleg folyik – az Egészségbiztonság Nemzeti Laboratórium – Invázióbiológiai Divíziója készíti (ÖK), veszélyességi besorolással, a kutatói szféra gondozásában

→ Felhasználható a jegyzékbővítés alapjaként, kiválasztható lesz a listából, hogy melyik fajra készüljön kockázatelemzési dokumentum

Kockázatelemzés

- Az inváziós jogi szabályozás elengedhetetlen alapja
- A brit Rapid NNRA (Non-native Risk Assessment) gyors értékelési sablon alapján (kis módosítással, hogy megfeleljen a minimum követelményeknek (Roy et al. 2017) – ha ezután szükséges, akkor a teljes NNRA sablon szerint is elkészülhet
- Egységes, követhető és átültethető felülvizsgálati és bővítési rendszert teremt
- Fajonkénti dokumentáció, amely minden kérdés, tárgyalás, érvelés esetén jól felhasználható, konkrét, könnyen hivatkozható alapot szolgáltat a fajjal kapcsolatos döntésnek
- Kapacitásigényes az elején, de ha elkészült hosszútávon felhasználható és elővehető későbbi módosítások során

További lépések

- Javasolt fajok listára kerülésének megvitatása a délutáni workshop keretében (szakmai, gyakorlati és jogi megfontolások figyelembe vételével)
- Kapacitás függvényében 16-18 faj javasolt a listára első körben – kockázatértékelések elkészítésének felosztása az értekezleten
 - NPI-ként 1-1
 - HOI 1 vagy 2
 - TMF 2
 - 3-4 fajra már van (pl. 2 aranyvessző faj esetében az EU-s kockázatelemzés már megvan, az felhasználható)
- Belső köröztetés, majd peer-review kutatók bevonásával
- Ágazati egyeztetések a kockázatértékelési dokumentumok elkészülte után

Főbb üzenetek

- Magyarországon veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok jegyzéke, amelyen szereplő fajok ellen összehangolt, ágazatokon átívelő fellépés szükséges.
- Az EU-s jogra és a nemzetközi tapasztalatokra épít, azokkal harmonikusan működik, megteremti a későbbi egységes, regionális szabályozás lehetőségét is.
- Azt a szemléletet veszi figyelembe, hogy bizonyítottan inváziós tulajdonságú fajok esetén az elsődleges megoldás a faj felhasználásának, kereskedelmének teljes korlátozása és kezelési intézkedések megfelelő időben (korai szakaszban) történő életbe léptetése. Szükség szerint engedélyek adása vagy jóváhagyás lehetséges.
- Jogalapot teremt az állami védekezésekhez.
- A fókusz a fajok, illetve a fajokon keresztül a terjedési útvonalak kezelése, valamint a szemléletformálás az EU IAS Rendelettel összhangban.

**KÖSZÖNÖM
A FIGYELMET!**